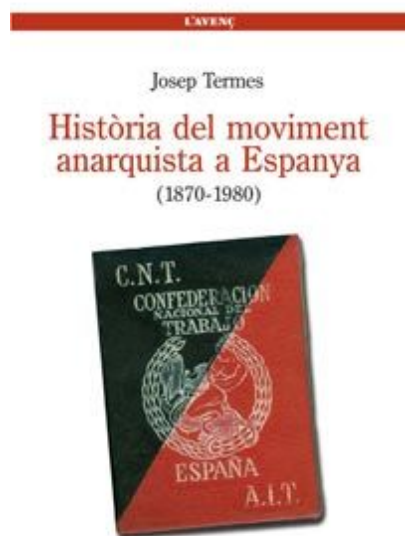

El testament historiogràfic de Josep Termes

Llibres | dijous, 3 de novembre de 2011 | 20:17h

Josep Termes, *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*, L'Avenc, Barcelona, 2011, 693 pp.

Al llarg dels setanta es produí una eclosió historiogràfica sobre el moviment obrer. Fou un moment en què l'agitació del carrer es corresponia amb una sincera preocupació col·lectiva per recuperar un passat arrabassat. Així, en aquest període es publicaren desenes de llibres d'interès i qualitat desigual, i que tanmateix, influenciaren els historiadors que ens dediquem a indagar sobre el passat llibertari del nostre país. Així, llibres com els d'Antonio Elorza, Álvarez Junco, Xavier Cuadrat, Casimir Martí o molt especialment Josep Termes ens donaven certa llum sobre el mur de silenci que bastí la història oficial sobre la principal singularitat de la història de Catalunya; la «dèria» dels catalans per l'anarquisme.

És clar, eren altres temps, i el marxisme historiogràfic dominava el panorama, que feia bona la tesi de Hobsbawm segons la qual, el món llibertari esdevenia una mena de «rebel·lia primitiva», com també el catalanisme, segons tesi de Solé Tura, era «burgès». Termes, tanmateix, era la veu discrepant. Els vells esquemes hegelians no li encaixaven amb la realitat d'una Catalunya popular, anarquista, independentista, lliure i decidida, a les antípodes de la «bella ciutat d'ivori» d'una burgesia noucentista i claudicant. L'historiador, provinent de les classes subalternes, havia passat llargues hores a la taverna de Gràcia, propietat de la seva família, on la militància anarquista era majoritària, la qual cosa implicava una concepció pròpia, molt diferenciada dels catedràtics del comunisme nostrat, que dominaren el món acadèmic al llarg dels vuitanta i noranta. En justa correspondència per aquesta independència de criteri, Termes patí un cert ostracisme dins l'establishment acadèmic.

Atès l'esfondrament del comunisme i la socialdemocràcia, el nostre país busca preguntes a les respostes insatisfactòries que formularen autors com els anteriorment esmentats. De manera que en els darrers anys s'han publicat un seguit de llibres, com els de Xavier Paniagua, Dolors Marín, Eduard Masjuant i tants d'altres, que reinterpreten el paper del moviment llibertari. És el que fa Termes en la seva darrera gran obra. Una aproximació completa on, des del punt de partida del seu primer gran llibre, fruit de la seva tesi doctoral *Anarquismo y socialismo en España (1864-1881)*, (1972), arriba a una descripció, anàlisi i interpretació de l'anarquisme espanyol, que vol dir, fonamentalment, català. No oblidem, l'anarquisme és la gran aportació catalana a la història mundial. Fet més conegut pels historiadors estrangers que per la nostra intel·lectualitat «indígena».

El llibre, amb vocació de totalitat, abraça un període històric llarg, des de l'arribada de la Internacional a Barcelona, la tardor de 1868, fins a l'actual fragmentació àcrata. Es tracta d'un treball amb una perspectiva d'allò que Pierre Vilar anomenava «història total», amb un accent especial en l'anàlisi institucional i cultural. Expressa, no obstant això, especial predilecció per l'anarcosindicalisme i rebuig per l'anarquisme d'acció, tot adoptant algunes de les creences de la historiografia nacionalista que distingeix entre un sindicalisme «bo i català» i un anarquisme radical, «radical i forani». També destaca la posada al dia d'una bibliografia que ha crescut molt en la darrera dècada. I sobretot, fa un tractament directe i sense complexos d'un home que ja no havia de quedar bé amb res ni ningú.

Certament, el contingut és desigual, amb una exhaustivitat inapel·lable als primers capítols, i una certa improvisació en les etapes més recents i complicades. La part final és redactada amb presses. Molt probablement Termes sabia que li quedava poc temps (malauradament va morir pocs mesos després de la publicació), i el llibre pretenia ser el seu testament historiogràfic. Malgrat les petites imperfeccions, ens ha deixat un clàssic, un referent. Una obra que ens ajuda a repensar i a reflexionar sobre un dels moviments més rellevants de la història contemporània.